

BOLETÍN

DE LA

Sociedad Castellonense de Cultura

▽ ▽ ▽

TOMO XV

— 1934 —

CASTELLÓN

EST. TIP. DE HIJO DE J. ARBENOOT

BOLETIN

DE LA
SOCIEDAD CASTELLONENSE DE CVLTVRA

Tomo XV * Noviembre-Diciembre 1934 * Cuaderno VI

La Rambla de la Viuda

IV

Concesiones vigentes de las aguas de la Rambla de la Viuda

Adquirida por D. Francisco Renau Lluesma, en la fecha y forma expresadas al final del capítulo anterior, la propiedad del Molino llamado *del Mercader*, con los aprovechamientos de aguas de la Rambla de la Viuda pertenecientes al mismo, poco tiempo después de su adquisición, acude el nuevo propietario, en 20 de abril de 1871, al Gobierno Civil de la provincia, solicitando autorización para reconstruir la presa, cuyo proyecto redactó por encargo del propietario Sr. Renau, el maestro de obras D. Antonio Barrachina Fabra, siendo concedida por el Gobernador Civil, la autorización solicitada, en 10 de agosto siguiente.

Tenfa en su poder el nuevo propietario del Molino *del Mercader*, toda la documentación pertinente a los derechos de concesión del mismo, así como los antiguos proyectos que por encargo del Concejo de la Villa formulara D. Juan de Roxas en 1750 y conocidos los mismos por el Sr. Barrachina, hombre inteligente, activo y trabajador, concibió la idea de llevar a la práctica, lo que a pesar de sus laudables esfuerzos, no pudieron ver realizado nuestros antecesores.

EXCURSIONS I RECERQUES ARQUEOLÒGIQUES

Pintures rupestres al barranc de Gasulla

Per mitans de setembre d'aquest any ens donaren la nova d'haver vist pintures rupestres en unes coves del terme d'Ares del Mestre. El 29 de juny passat un antiquari de Vilafranca del Cid havia intentat traure calcs sense aconseguir-ho. Des d'aquell moment s'havia d'organitzar una excursió a l'esmentat lloc, amb el fi de comprovar-ho.

Efectivament el 27 del mateix mes, eixíem vers el barranc de Gasulla carregats de provisions i material per documentar l'esmentada troballa. Arribàrem al «Mas de Modesto» a les deu del dematí i junt amb els masovers visitàrem les coves on se trobava la pintura.

No cal dir que quedàrem del tot sorpresos i meravellats davant tanta riquesa d'imatges rupestres que contenen aquelles daurades cavitats i a l'ensem també restàrem estranyats de veure com en un lloc tan transitat—vora la masada i fent servir una de les coves per tancar bestiar—no s'hagués donat encara el cas d'ésser denunciades aquelles pintures. Interrogant a Modesto, el masover, sobre el cas, ens respongué—fent també un gest d'estranyesa—que prou que ho sabien ells i els de la conornada que en les coves hi havia pintures, però no en feien cas i molt menys pensaven que allò pogués interessar a ningú.

Acabades que foren les consultes i refets un xic de tanta emoció començàrem a traure fotos i calcs entregant-ho tot a la

Societat Castellonenca de Cultura per a que per mitjà del seu BUTLLETÍ es donés la nova a tot arreu del mon científic.

El disseny geogràfic (fig. 1) apunta clarament els llocs explorats fins avui, faltant-ne altres punts mencionats pel masover Modesto, en els quals diu que hi ha més pintura i ninots fets amb ratlles ¿grafits?, però jo no he tingut encara temps per comprovar-ho.

L'estructura dels abrics és pariona als que presenta la Valltorta i per estar aquestos tots reunits és més còmoda per a l'estudi científic. Les cavitats pintades estan de cara S. E., fugant el cingle de Remígia (làms. I i II) on estan aquestes cavitats d'Est a Oest.

Començant per Oest trobem la primera cavitat que és quasi esfèrica, d'un metre de profunditat. Conté dues figures humanes; una d'aquestes apareix en posició supina i representa estar aclivellada de sagetes per l'espatlla; l'altra, un xic més alta, apareix estar asseguda de perfil portant en la mà un menat de sagetes; cèrvols i altres bestioletes cerquen ça i enllà l'escena pintada d'un roig fosc i amb traç correcte.

La segona cavitat té la mateixa forma de la d'abans, però és un xic més petita. En el seu centre apareixen dues figures humanes assegudes a terra, a tall de moro, com reposant, però en frontalitat. La de més al centre porta un tocat de dos llargs corns; les dues figures descansen l'arc sobre les cuixes oberbes com presidint la cova. Omplim l'espai en la part baixa escenes de caça, cabres, cèrvols i bous que fuguen per diverses dreceres deixant en llur fugida un rastre de petjades amb qualque sageta brusenta; devegades l'animal topeta amb petits arquers que el deturen. Predomina el to carminós amb correcció de ratlla.

La tercera cavitat és la cova de Remígia (làms. III). És aquesta la més gran i més important de tot el nucli; es fa servir en l'actualitat de corral quan la calor apreta. Vindrà a tindre aquest abric uns set metres de profunditat per catorze d'amplada en el seu centre i una alçària de sis metres; sobreix a l'exterior una grossa visera de doble grandària que la seua planta. Hi ha quasi uns vint metres quadrats de superfície pintada trobant-se tota la gama de colors classificats així com l'escala de fases investigades dins aquesta pintura de Llevant. La variació de temes, imatges i signes és riquíssima en qualitat

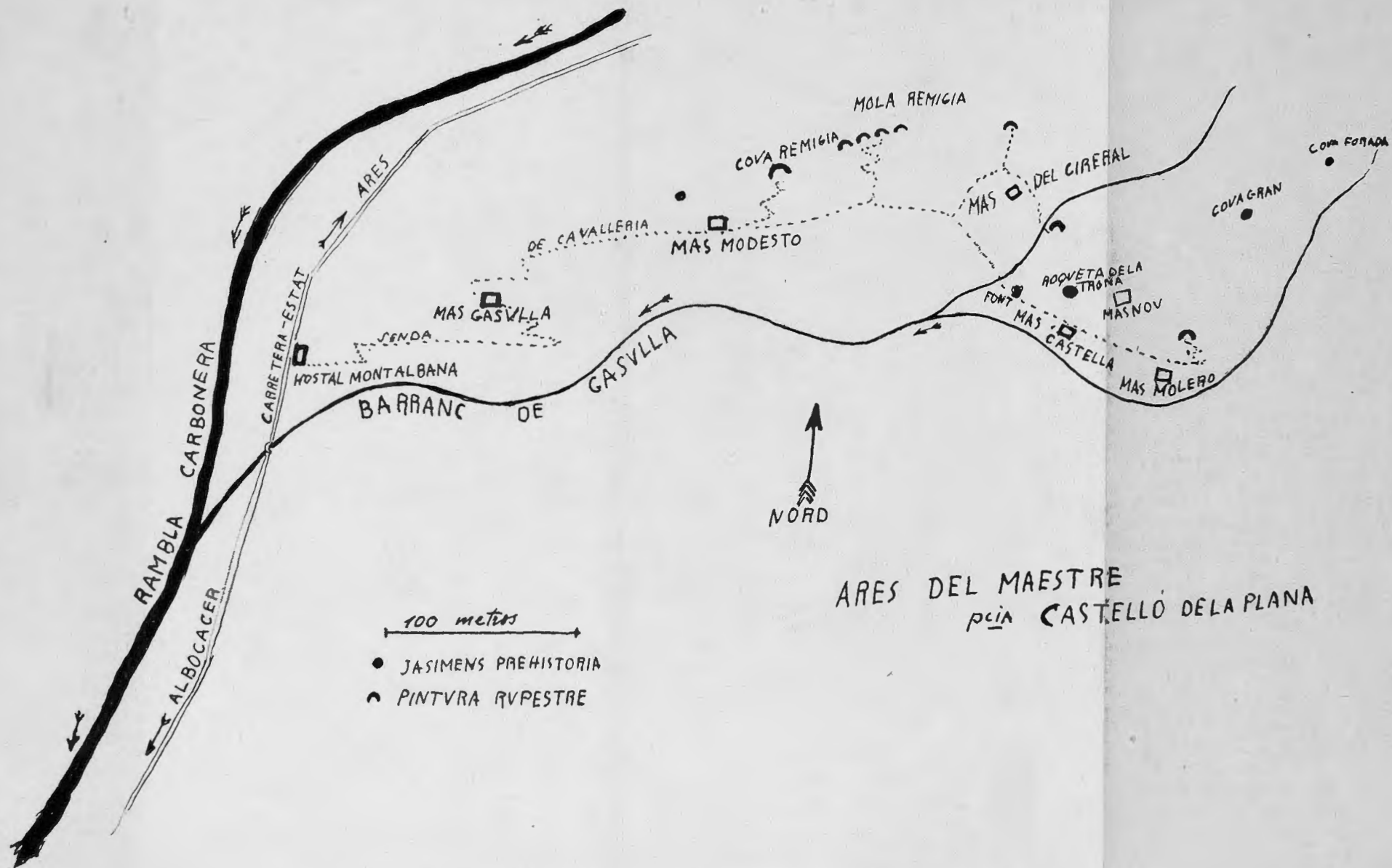

Fig 1.—ARES DEL MAESTRE.—El barranc de Gasulla i els seus voltants

ARES DEL MAESTRE

+ + + + +

Làmina 1.—Vista general de la mola de Remígia. + Lloc on es troben les balmes

ARES DEL MAESTRE

+

+

+

+

Làmina II.—Vista més propera de la mola de Remigia amb les coves +

ARES DEL MAESTRE

Làmina III.—*La cova de Remígia*

ARES DEL MAESTRE

Làmina IV.—*Figures humanes de la cova de Remigia*

Fot. Codina

ARES DEL MAESTRE

·Làmina V.—Cova de Remigia. Arquer disparant a la càbra

ARES DEL MAESTRE

Làmlna VI.—*Cova de Remígia. Cabra i falanx d'arquers*

ARES DEL MAESTRE

Lamina VII.—*Escala d'estrats cinglers per a pujar a la mola on es troben les altres coves*

Fot. Pasqual

S. C. de C.

ARES DEL MAESTRE

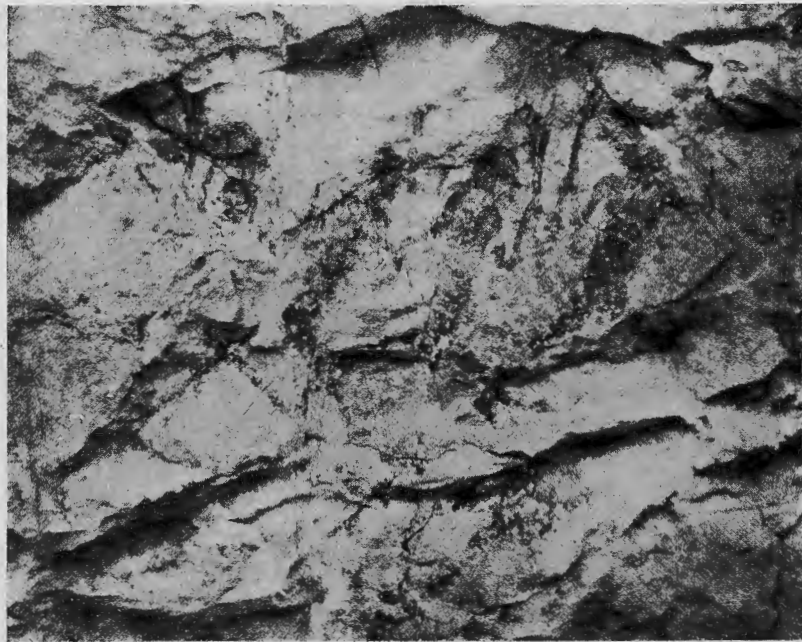
Làmina VIII.—Coves de dalt del cinglè. Animal cornut de 0'50 m. de llarg

ARES DEL MAESTRE

Làmina IX.—*Coves de dalt del cingle. Ramat de cèrvols ferits de sageta*

ARCS DEL MAESTRE

Làmina X.—Coves de dalt del cingle. Renglera d'arquers

i en quantitat. Criden l'atenció unes *danses d'arquers* posats en rengle, uniformats en moviment; el nombre varia en dotze, deu, cinc, tema el qual apareix molt repetit en aquestes coves. Un *parell de sàtirs*, posats d'esquena, brinden l'arc en l'aire, portant cadascú un penjoll que els fa de coa (làm. IV).

Predomina l'esquemàtic en roig i negre i escenes de caça. Un *arquer, ple de moviment, encara l'arc davant d'una cabra montesa* que és una meravella d'elegància i correcció en l'art animalista (fig. 2 i làm. V); en l'esquerra apareix una cabra en posició bípeda com semblant una disfressa per atraure a la bestiola. En la part baixa és repetida la mateixa escena en tamany més xic. En la part alta hi ha un vas o buirac amb sagetes, d'on davallen uns meandres de peïjades sagnants que marquen el recorregut de la bestia ferida; en un raconet i vora aquestes peïjades apareix un petit arquer, viu com un dimoni.

Continuen les imatges en petit tamany, de tots colors i quasi mig esborrades pel fregament del bestiar de Modesto sobre la roca. Al centre de la cova apareix una escena de caça esplèndida. Un porc senglar (fig. 3) és voltat d'arquers que l'assageten; la bèstia, sagnant, embesteix cegament abatoïllant-ho tot amb tanta fúria que a un dels porcells que té davant li fa donar una volta en l'aire; per ací i per allà s'escampa el ramat de senglars perseguits per ardits i feréstecs arquers. L'escena és plena de moviment i festa. Té un color roig fosc i correctíssima en ratlla i concepte. En la part més alta hi ha un signe de corbes concèntriques en espira (una serp?) que té un roig viu i sembla pertànyer a l'esquemàtic. Tota la composició esmentada ocupa un espai de 1'50 m. en quadro.

Altra escena magna és la *caça del cèrvol* (fig. 4). Tres arquers elegantment abillats i tocats acaben de tombar a terra un fermós cèrvol que tot ell sadolla sang i bramits; les tres figures, de cos magre, han plegat l'arc, acostant-se de puntetes per palpar la presa. Com en les altres escenes descrites també ací, en la part baixa es repeteix el tema en tamany més xic, però no en sentit imitatiu de còpia, sinó lliurement i amb dinamisme arbitrari d'imatges, color roig fosc i d'execució correctíssima. La figura major d'aquesta escena té 0'60 m. d'alta.

A l'extrem dret de la cova continuen les imatges amb escenes superposades, petites miniatures fetes amb negre sobre-

eixint una cabra policromada i difuminada i falanxs d'arquers en dansa (làm. VI).

Per passar a l'altre graó del cingle, on es troben altres abrics, es té que davallar uns trenta metres cap a l'Est per escalar, per mig d'un regall d'estrats que a manera d'una escala monumental (làm. VII) dona accés al cingle de la mola de Remígia.

Les cavitats ací presenten un tipus semblant al de la Saltadora però menys profundes. puix en aquestes oscil·la entre 1'50 a 0'50 m., havent al centre una petita zona on la pintura és del tot a la intempèrie. Reseguint de la mateixa manera cap a l'Oest trobem les primeres cavitats on les imatges, generalment, estan mig esborrades unes i altres cobertes per un gruix d'estalactita que el temps ha fet en les pluges.

Entre los nombroses imatges sobresurten amb claretat: Una parella de figures que caminen atrafegades comentant amistosament, potser, el lloc on se proposen caçar. Una figura magna de cornut de 0'50 m. de llarg, difuminat i policromat, fent recordar els bisonts d'Altamira (fig. 5 i làm. VIII). Un signe repetit, consistent en un disc irregular nibat, que ara sembla un cranc, adés una aranya; als voltants del disc hi han creuetes o estrelletes que fan pensar si es tractarà d'un punt de constel·lació. Segueix, sempre en la mateixa direcció, una altra grossa figura de cornut. Més penjades d'animal. Més cèrvols amb puritat de ralla. Ramat de cabres (làm. IX), algunes sols perfilades sense acabar d'ésser plenes de color. Un vas o buirac amb sagetes com en la cova de Remígia. Un arbre. Un bou negre de 0'50 m. pintat a la intempèrie i a una altura que fa pensar s'ha necessitat bastida. Tres genets amb llurs cavalls. Un arquer lluitant amb una serpente? Un bou de silueta correctíssima. Una escena bèl·lica on a rerassaga té una renglera d'arquers manats per un capità tocat amb tiara (fig. 6 i làm. X), com el de la Joquera (Borriol). Un genet barbut montat sobre un tendre cavallet que troteja airosament arrossegant la llarga coa. Altres imatges hi ha, però faria un xic carregosa la descripció llur.

Fora d'aquest nucli, nous abrics descoberts darrerament acusen haver contingut pintures. (Vegeu fig. 1).

Roques del Mas de Molero: Un cèrvol, pintura roja correctíssima. Figures humanes expresives d'un roig fosc. Grafitis, al pareixer de pastor (?).

Fig. 2.—ARES DEL MAESTRE.—Cova de Remígia. Escena de caça de la cabra

Fig. 8.—ARES DEL MAESTRE.—Cova de Remígia. Cacería del porc senglar

Fig. 4.—ARES DEL MAESTRE.—Cova de Remigia. Escena de cacería del cervol.

Fig. 5.—ARES DEL MAESTRE.—Coves de dalt del cingle. Figura d'animal cornut difuminada i policromada

0'10 m

Fig. 6.—ARES DEL MAESTRE.—Coves de dalt del cingle. Renglera d'arquers

Cantalar del Mas del Cireral o Cirerers: Siluetes de fauna negres i roges, ja quasi del tot esborrades.

Cova del Mas del Cireral o dels Cirerers: Sagetes roges i alguns taques de fauna ja esborrades. Aquesta cova és interessant perquè mira cara al Nord i conté un llot de jaciment amb mobiliari neolític i fa pensar que les capes profundes estan baix, nivell de llot del barranc.

Cova gran: Un llot immens de jaciments del neolític i eneolític.

Roqueta de la trona: Despoblat argàric en planta.

Mas nou: Petita zona on pareix quantitat d'estelles de sílex acusant un taller a l'aire lliure.

Mas de Modesto: Petita zona d'estelles de sílex i enterrament d'on el masover Modesto ha extret les sagetes i destrals que guarda en son poder.

JOAN PORCAR

«Mas de Modesto», 27 setembre 1934.

